

## ЗНАМЕННІ ДАТИ SIGNIFICANT DATES

УДК 343.98(092)”18/19”

DOI: 10.37025/1992-4437/2024-41-1-138

**В. М. Чисніков,**

доктор юридичних наук, доцент,  
головний науковий співробітник  
відділу науково-інформаційної  
та редакційно-видавничої діяльності,  
Державний науково-дослідний інститут  
МВС України

пров. Євгена Гуцала, 4-А, м. Київ, 01011, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2020-7298>email: [vchisnikov@ukr.net](mailto:vchisnikov@ukr.net)

тел.: +38(097)736-21-00

### ПРОФЕСОР М. П. МАКАРЕНКО (1874–1945) – ОДИН ІЗ ПІОНЕРІВ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КРИМІНАЛІСТИКИ (до 150-річчя від дня народження)

**Анотація.** Висвітлено життєвий шлях і творчу діяльність відомого криміналіста, професора, одного з піонерів становлення та розвитку української криміналістики Миколи Прокоповича Макаренка (1874–1945), якому в 2024 р. виповнюється 150 років від дня народження. Саме він був першим директором Одеського інституту науково-судової експертизи (нині Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України), обіймаючи цю посаду впродовж 1925–1938 рр. Праці М. П. Макаренка: «Кабинеты научно-судебной экспертизы» (1922); «Техника расследования преступлений: практическое руководство для судебных работников» (1925), «Розслід справ про отруєння» (1934); «Справа громадянина Терещука Петра» (1937); «Справа гр. Ч-ко» (1937); «Убивство громадянки З.» (1937); «Редкий случай самоубийства» (1938) тощо.

**Ключові слова:** М. П. Макаренко; фундатори криміналістики; Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз; 1-й з'їзд управителів кабінетів науково-судової експертизи (1915); техніка розслідування злочинів; історія криміналістики.



М. П. Макаренко

Микола Прокопович Макаренко народився 13 (1) травня 1874 р. в с. Іванківці Прилуцького повіту Полтавської губернії (тепер Прилуцький район Чернігівської області) у багатодітній козацькій родині. Його батько був сільським писарем, згодом волосним, служив конторником у маєтку поміщиків Скоропадських у Тростянці і Прилуцькому повітовому земстві. Одночасно вів невелике сільське господарство. Мати майбутнього криміналіста була домогоспо-

даркою. Початкову освіту Микола здобув у земському народному училищі, середню – у Прилуцькій гімназії, яку закінчив 1897 р.

Слід зазначити, що гімназичні роки не були для нього легкими. Батько, обтяжений великою сім'єю, не мав можливості оплачувати навчання, невдовзі після вступу сина до гімназії помер, не залишивши після себе жодного нерухомого майна. Тому деякий час гімназист Макаренко перебував на утриманні дядька, рідного брата матері А. М. Рашкевича – викладача письма Прилуцької гімназії. Після шостого класу юнак уже заробляв гроші репетиторством і оплачував навчання самостійно, водночас матеріально допомагаючи збіднілій матері.

Після закінчення гімназії Микола того самого року вступив до юридичного факультету Московського університету. Будучи студентом,

матеріально забезпечував себе сам, добуваючи кошти від викладання уроків, співанням у хорах, а також випадковими заробітками. Наприклад, під час перепису населення він працював статистом. На третьому курсі університету одружився із сільською вчителькою Ольгою Михайлівною Єрихайливою, з якою прожив у щасливому шлюбі все життя.

Утім, 1899 р. через участь у студентських «заворушеннях і вольностях» Макаренко був виключений із Московського університету, підданий жандармському обшуку й адміністративній висилці без права на проживання в університетських містах. Потім його ще двічі висилали в адміністративному порядку і піддавали неодноразовим поліцейським обшукам.

За два роки опальний студент відновився в університеті. У 1902 р. успішно склав іспити, отримав диплом юриста і рекомендацію юридичного факультету про залишення його при університеті для підготування до здобуття професорського звання із відзначенням неабияких здібностей випускника та його потягу до науки. Але піклувальник Московського навчального округу, посилаючись на «неблагонадійність» М. П. Макаренка, її не затвердив, заклавши в такий спосіб йому шлях до наукової діяльності (Комакха, 2002, s. 324–325).

Після закінчення університету молодий юрист був зарахований кандидатом на судову посаду при Московському окружному суді, а невдовзі назначений секретарем 8-го відділення цього самого суду. У 1906 р. його призначають виконувачем обов'язків судового слідчого 2-ї дільниці Тверського повіту Тверського окружного суду. Через п'ять років він уже судовий слідчий в особливо важливих справах Рязанського окружного суду.

Улітку 1913 р. Микола Прокопович виявив бажання працювати в нових кабінетах науково-судових експертиз, які згідно із законом від 4 липня 1913 р. мали відкрити в Москві, Києві й Одесі. Його бажання керівництво задовільнило. І Макаренко їде до столиці для навчання на курсах при Петербурзькому кабінеті науково-судової експертизи. Упродовж трьох місяців він удосконалював свої знання на практичних заняттях, а також слухаючи новий курс із криміналістики та судової експертизи під керівництвом доктора природознавчих наук Е. Г. Пфедфера – старшого асистента професора Лозаннського університету Р. А. Рейса.

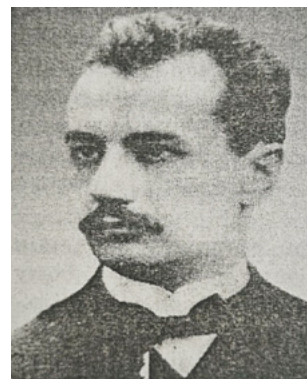
Під час курсової підготовки судовий слідчий в особливо важливих справах М. П. Макаренко показав прекрасні теоретичні знання і практичні навички за всіма дисциплінами. Тож і не дивно, що в січні 1914 р. його призначають на посаду управителя Кабінету науково-судової експертизи при прокурорі Одеської судової палати з дорученням організації і влаштування його.

Того самого року 28 (15) лютого в Одесі Кабінет науково-судової експертизи урочисто відкрито.



Будинок судових установ, у приміщенні якого розміщувалися лабораторії Кабінету науково-судових експертиз при прокурорі Одеської судової палати

Помічниками управителя затвердили: приват-доцента по кафедрі хімії фізико-математичного факультету Новоросійського (Одеського) університету Є. С. Єльчанінова, колишнього товариша прокурора Костромського окружного суду Б. О. Малиновського та позаштатного лаборанта при кафедрі медичної хімії того самого університету лікаря С. М. Матвеева.



Є. С. Єльчанінов



С. М. Матвеев

Упродовж першого року функціонування кабінету його співробітники виконали 169 експертиз, серед яких: дослідження почерків і чорнил – 110; приписування і перероблення текстів у документах – 24; крові – 15; відбитків пальців (дактилоскопія) – 11; спалених документів – 4 тощо (*Kratkii ocherk*, 1915, s. 337).

Як керівник М. П. Макаренко дбав про те, щоб його підлеглі опановували сучасні наукові знання, потрібні для криміналістичних досліджень. Так, улітку 1914 р. він клопотав перед міністром юстиції про відрядження помічника управителя кабінету приват-доцента Є. С. Єльчанінова в Західну Європу для ознайомлення із зарубіжним досвідом проведення криміналістичних експертиз. Отримавши необхідне рішення Міністерства юстиції, Є. С. Єльчанінов відвідав Францію, Швейцарію

та Німеччину, де ознайомився з останніми досягненнями криміналістичної науки і практики. Крім того, 14–22 (1–9) липня 1915 р. управитель Одеського кабінету науково-судової експертизи М. П. Макаренко разом із Є. С. Єльчаніновим узяв участь у роботі 1-го з'їзду управителів кабінетів науково-судової експертизи, що відбувся в Санкт-Петербурзі.

У своїй доповіді Микола Прокопович зосередився на таких питаннях: 1) застосування електролізу до фіксування і проявлення пальцевих відбитків на металевих поверхнях; 2) способи відновлення згорілих документів і досягнуті результати в окремих слідчих справах; 3) способи проявлення тексту, написаного симпатичними чорнилами, і досягнуті результати; 4) способи дослідження документів у разі їх підроблення механічними засобами; 5) способи відновлення вискобленого або залитого чорнилом тексту; 6) дослідження продуктів згорання порошу, впроваджених у шкіру; 7) дослідження зброї та стріляних гільз (Verbenskyi et al., 2013, s. 523).

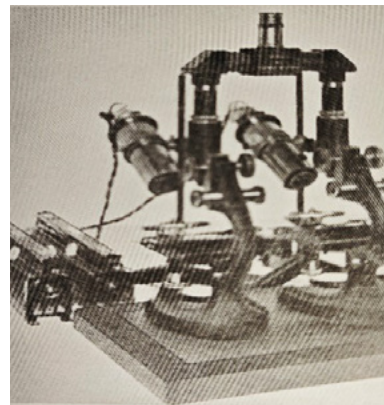
Характерно, що свою доповідь М. П. Макаренко побудував на основі конкретних кримінальних справ, у процесі розслідування яких і проводилися експертні дослідження. Так, наприклад, у грудні 1914 р. на Одеській паперовій фабриці виникла пожежа. Після гасіння на складі пресованої соломи виявлено обгорілі трупи трьох чоловіків і жінки. Упізнати їх за залишками було неможливо. І лише за допомогою співробітників Кабінету науково-судової експертизи, які протягом двох днів брали участь в огляді місця події, вдалося встановити особи загиблих. Під час огляду експерти-криміналісти виявили речові докази: сильно закопчений і мокрий записник та обгорілий гаманець. У гаманці були напівспалені мокрі та закопчені димом документи, які прочитати відразу не вдалося. Навіть більше, коли до них торкалися, вони розпадалися на дрібні шматочки. Експерт їх зібрав і розмістив між двома скляними пластинками. Саме ці «німі свідки» і стали об'єктами дослідження. Спочатку експерт очистив їх від бруду, а потім, зважаючи на конфігурацію і виявлені штрихи літер, сфотографував апаратом Урбана із жовтим світлофільтром. У результаті встановлено особи двох чоловік – мешканців м. Аккерману і с. Похишаток Ямпільського повіту Подільської губернії.

Наприкінці своєї доповіді Микола Прокопович поінформував учасників з'їзду про судово-балістичну експертизу, яку провели співробітники його кабінету (тоді такі експертизи були рідкісні і не завжди успішні) у зв'язку зі збройним нападом на селянина Азарова, під час якого смертельного поранення зазнав його кінь. Потерпілий запев-

няв, що чоловік, який стріляв у нього, схожий на односельця, з яким він перебував у неприязних стосунках. Підозрюваного заарештували. У нього поліція виявила заряджений револьвер системи «Наган» і набої, які судовий слідчий разом із кулею, вилученою з трупа коня, надіслав до Кабінету науково-судової експертизи. «На досліджуваній кулі і на двох кулях, отриманих під час експериментального відстрілу, було виявлено "...сходные по направлению и по расположению в отношении нарезов царапины, происхождение которых нужно отнести к дефекту ствола револьвера, из которого они выпущены..."». Однак від категоричного висновку експерт утримався, сформулювавши його так: "...Вынутая из трупа лошади А-ва пуля, вероятнее всего, выпущена из револьвера «Наган», отобранного у заподозренного Т-ва"» (Piechnikov, 2011, s. 43).

Такий висновок свідчив про недосконалість у ті роки методики судово-балістичної експертизи, відсутність необхідних технічних засобів для її проведення, а також обережність, яку виявляли експерти, складаючи категоричні висновки. Тому, заслухавши доповідь М. П. Макаренка, з'їзд висловив думку про розроблення в кабінетах питання щодо виготовлення такого приладу, що уможливило би ретельне дослідження поверхні дула вогнепальної зброї без будь-якого порушення при цьому її внутрішньої цілості (Verbenskyi et al., 2013, s. 531).

Слід зазначити, що такий прилад (порівняльний мікроскоп) був створений тільки на початку 1925 р., і категоричні висновки експертів-криміналістів стали звичним явищем.

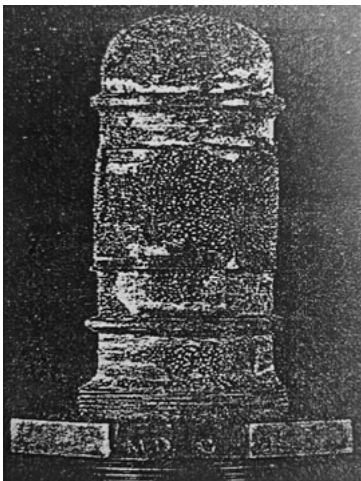


Порівняльний мікроскоп

Упродовж трьох років, незважаючи на воєнний час, Одеським кабінетом науково-судової експертизи виконано 662 експертизи: у 1914 р. – 169, 1915 р. – 279; 1916 р. – 214 (Chysnikov, 1998, s. 51).

Варте уваги проведене кабінетом дослідження, пов'язане із загибеллю в Чорному морі 2 червня 1916 р. пасажирського пароплава «Меркурій», на борту якого перебувало понад 500 осіб. На другий

день після катастрофи в Кабінет науково-судової експертизи капітан тральщиків доставив ударник німецької донної міни, виявлений у районі загибелі пароплава, і водночас звернувся з проханням провести експертизу для визначення часу встановлення міни. З'ясування цієї обставини мало принципове значення. Річ у тім, що за 11 днів до загибелі «Меркурія» один із мінерів бачив у морі, неподалік Одеси, перископ німецького підводного човна, про що повідомив керівництво. Але цьому не надали особливого значення, оскільки вважали появу ворожого підводного човна в акваторії Одеси маловірогідним.



Ударник німецької донної міни

Ударник являв собою мідно-свинцевий циліндр діаметром майже 3 і заввишки 14 см. У результаті огляду з'ясовано, що його поверхня густо вкрита черепашками молодих рачків і кількох видів устриць. Зважаючи на величину зазначених морських істот, виявлених на ударнику, а також особливості їхнього життя, експерти дійшли висновку, що вони семиденного віку. Тобто з огляду на те, що для обростання ударника потрібно щонайменше чотири дні перебування у воді, термін занурення становив 11 днів.

Отже, за об'єктивними даними експерти визначили час встановлення німецької міни, підтвердивши показання мінера. Це дало підстави слідству притягнути до відповідальності керівництво адміністрації порту за невжиття заходів безпеки, що призвело до загибелі пароплава «Меркурій» і людських жертв (Макаренко, 1925, s. 8–10).

Після революційних подій 1917 р. Одеський кабінет науково-судової експертизи, на відміну від Петроградського і Московського, і далі функціонував. Саме М. П. Макаренку кабінет зобов'язаний збереженням свого цінного обладнання, а також провідних наукових співробітників у часи громадянської війни.

У 1919–1920 рр. Одеський губернський революційний комітет, з підпорядкуванням НКЮ

УСРР, підтвердив М. П. Макаренку на зазначеній вище посаді. Згодом, після реорганізації кабінету в крайовий Кабінет науково-судової експертизи (1923 р.), а потім в Одеський інститут науково-судової експертизи (1925 р.), Микола Прокопович призначений його директором.

З 1924 р. викладав криміналістику на курсах НКЮ УСРР із підготовки та перепідготовки юристів, в юридичній школі НКЮ УСРР, в Інституті удосконалення кваліфікації лікарів. Працював на посаді професора, читаючи лекції з курсу «Техніка розслідування злочинів» для студентів судового профіля на юридичному факультеті Одеського інституту народного господарства (1926–1930 рр.) (Shepitko, 2014, s. 230).

У серпні 1938 р. обіймає посаду заступника директора інституту з наукової, науково-оперативної та педагогічної роботи. Через рік постановою Комітету вищої школи при Раді народних комісарів СРСР М. П. Макаренку присвоєно вчене звання професора по кафедрі криміналістики. На той час він уже відомий учений-криміналіст завдяки своїм працям: «Кабинеты научно-судебной экспертизы» (1922); «Техника расследования преступлений: практическое руководство для судебных работников» (1925); «Розслід справ про отруєння» (1934) тощо.

Серед творів ученого «Техника расследования преступлений» – в Україні перше такого рівня практичне керівництво для судових працівників. У ньому автор знайомить читача з функціями кабінетів науково-судової експертизи; з порядком огляду місця події; розглядає за собою і прийоми виявлення, дослідження слідів крові, волосся, сім'яних плям; наукові основи дактилоскопії та її застосування в розслідуванні злочинів; наводить приклади роботи зі слідами ніг, зубів, з підробленими документами і грошима тощо.

Професор М. С. Бокаріус у рецензії на згадане видання писав: «Выпуск этой книги имеет целью устранить почти полное отсутствие доступной и популярно-изложенной литературы, знакомящей широкие круги работников юстиции с научными методами расследования преступлений, а в частности, с исследованием места совершения или обнаружения преступлений и с методами собирания, сохранения и исследования вещественных доказательств, и вместе с тем, являясь кратким практическим руководством, расширит кругозор работников советской юстиции и побудит их более вдумчиво и умело подходить к вопросу собирания, сохранения и исследования вещественных доказательств, послужив к согласованию их работы с работой Кабинетов НСЭ» (Verbenskiy et al., 2013, s. 556).



М. С. Бокаріус

Гідний уваги ще один твір Миколи Прокоповича – «Розслід справ про отруєння», оприлюднений у Києві 1934 р. «Основною причиною написання цього посібника, – писав у вступі автор, – була відсутність систематизованих праць, присвячених розслідуванню справ про отруєння, і тому примусив нас опрацювати ці питання і скласти популярний посібник, доступний для працівників звичайної кваліфікації, використавши для нього не тільки літературні джерела, а й власний досвід, придбаний на багаторічній роботі в Одеському ІНСЕ» (Макаренко, 1934, s. 8). Із цього приводу висловився і редактор видання І. М. Леві, який, наголошуючи, що праця допомагатиме розв'язувати завдання озброєння працівників судово-слідчих органів необхідними їм фаховими знаннями для розслідування справ про отруєння, вважав слушним, що при цьому зроблений акцент саме на фахових питаннях. Адже значну частину доробку присвячено ознайомленню працівників судово-слідчих органів із курсом елементарних основ токсикології, докладно подано загальне уявлення про різні види отруйних речовин, їхні властивості, швидкість і тривалість їх дії на організм людини чи тварини, зовнішні симптоми, час настання смерті тощо (Макаренко, 1934, s. 5–6).

Під час Другої світової війни М. П. Макаренко через стан здоров'я залишився в окупованій Одесі. Після її звільнення в 1944 р. виконував обов'язки директора Інституту науково-судової експер-

тизи, згодом професор призначений завідувачем відділення судово-фотографічних досліджень, де працював до останніх днів свого життя.

Помер Микола Прокопович Макаренко 26 червня 1945 р. на 72 році, в Одесі, де й був похований. У звіті про роботу Одеського інституту науково-судової експертизи за 1945 р. про цю сумну подію, зокрема, зазначалося: «Звітний рік був відмічений в житті Інституту важкою втраченою. Помер найстаріший співробітник і засновник Інституту Микола Прокопович Макаренко. З моменту заснування Інституту (тоді Кабінету НСЕ) в 1914 р. М. П. Макаренко його очолював. Йому Інститут НСЕ зобов'язаний збереженням свого цінного обладнання в період громадянської війни, а також провідних фахівців наукових співробітників. Керуючи всією науково-дослідною і науково-оперативною роботою Інституту НСЕ, М. П. Макаренко сам приймав в ній велику і активну участь, а одну із її найважливіших галузей – виїзди на місця події чи виявлення злочину, – виконував завжди виключно він. Колектив наукових співробітників Інституту НСЕ втратив свого наукового керівника, який володів великими знаннями і величезним досвідом, старшого товариша, який завжди був готовий допомогти в роботі» (Komakha, 2002, s. 330).

У 105-ту річницю Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз (2019 р.), однієї з найстаріших експертних установ Східної Європи, на його головній будівлі, що на вул. Ланжеронівській, 21, встановлено меморіальну дошку професору Миколі Макаренку: «У цьому будинку, – написано на ній, – працював один із засновників і перший керівник Одеського кабінету науково-судової експертизи, криміналіст, професор Микола Прокопович Макаренко (1874–1945 рр.)» (Trukhanov, 2018, Traven 11; *Vidkryttia memorialnoi doshky*, 2018, Cherven 25).

### References

- [1] Chysnikov, V. M. (1998). Kryminalistyka Ukrainy v XIX – poch. XX stolittia. U P. D. Bilenchuk, O. P. Dubovyi, M. V. Saltevskiy, & P. Yu. Tymoshenko. *Kryminalistyka: pidruchnyk* (43–58). Kyiv: Atika [in Ukrainian].
- [2] Komakha, V. O. (2002). *Stanovlennia i rozvytok sudovoi ekspertyzy ta sudovo-ekspertnykh ustanov na Pivdni Ukrainy: za materialamy pershykh dvokh etapiv stanovlennia i rozvytku Odeskoho naukovo-doslidnoho instytutu sudovykh ekspertyz 1914–1941 rr.: monohrafiia*. Odesa: Yurydychna literatura, 512 s. [in Ukrainian].
- [3] Kratkii ocherk deiatelnosti kabinetov nauchno-sudebnoi ekspertizy v 1914 godu. (1915). *Zhurnal Ministerstva iustitcii*, 6 [in Russian].
- [4] Makarenko, N. P. (1925). *Tekhnika rassledovaniia prestuplenii: prakticheskoe rukovodstvo dlia sudebnykh rabotnikov*. Kharkov. 156 s. [in Russian].
- [5] Makarenko, M. P. (1934). *Rozslid sprav pro otruiennia*. Kyiv: Radianske budivnytstvo i pravo. 64 s. [in Ukrainian].
- [6] Piechnikov, V. S. (2011). *Ye taka sluzhba...* (I. P. Krasiuk, Red.). T. 1. Ch. 1. Kyiv: Elit Print. 585 s. [in Ukrainian].
- [7] Shepitko, V. Iu. (2014). Makarenko Nikolai Prokofevich. U V. Iu. Shepitko (Red.), *Entsiklopediia kriminalistiki v litcakh [Encyclopedia of criminalistics in personalities]* (s. 229–230). Kharkov: Apostil [in Russian].
- [8] Trukhanov, H. (2018, Traven 11). Rozporiadzhennia Odeskoho miskoho holovy No 346 vid 08.05.2018 r. “Pro vstanovlennia memorialnoi doshky odnomu iz zasnovnykiv ta pershomu kerivnyku Odeskoho naukovo-doslidnoho instytutu sudovykh ekspertyz, profesorovi Makarenku M. P.”. *Ofitsiyni sait mista Odesa* [in Ukrainian]. <https://omr.gov.ua/ua/acts/mayor/106634/>

- [9] Verbenskyi, M. H., Hyrko, S. I., Protsenko, T. O., Chysnikov, V. M., Pluhatar, T. A., Nikitina, I. E., & Laptiev, S. H. (2013). *Kryminalistychni reiestratsiino-dovidkovi y sudovo-ekspertni ustanovy Rosiiskoi imperii (1889–1917 rr.)*: u 2 kn. (Kn. 2. 602 s.). Kyiv; Kharkiv: DNDI MVS Ukrainy [in Ukrainian].
- [10] Vidkryttia memorialnoi doshky. (2018, Cherven 25). *ONDISE* [in Ukrainian].  
<http://ondise.minjust.gov.ua/u/0/page/78/>

#### Список використаних джерел

- [1] Чисніков В. М. Криміналістика України в XIX – поч. XX століття. Криміналістика : підручник / П. Д. Біленчук, О. П. Дубовий, М. В. Салтєвський, П. Ю. Тимошенко. Київ : Атіка, 1998. С. 43–58.
- [2] Комаха В. О. Становлення і розвиток судової експертизи та судово-експертних установ на Півдні України: за матеріалами перших двох етапів становлення і розвитку Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз 1914–1941 рр. : монографія. Одеса : Юрид. літ., 2002. 512 с.
- [3] Краткий очерк деятельности кабинетов научно-судебной экспертизы в 1914 году. *Журнал Министерства юстиции*. 1915. № 6.
- [4] Макаренко Н. П. Техника расследования преступлений: практическое руководство для судебных работников. Харьков, 1925. 156 с.
- [5] Макаренко М. П. Розслід справ про отруєння. Київ : Радянське буд-во і право, 1934. 64 с.
- [6] Печніков В. С. Є така служба... : у 2 т. / за ред. І. П. Красюка. Київ : Еліт Прінт, 2011. Т. 1. Ч. 1. 585 с.
- [7] Шепитько В. Ю. Макаренко Николай Прокофьевич. *Энциклопедия криминалистики в лицах* / под ред. : В. Ю. Шепитько. Харьков : Апостиль, 2014. С. 229–230.
- [8] Труханов Г. Розпорядження Одеського міського голови № 346 від 08.05.2018 р. «Про встановлення меморіальної дошки одному із засновників та першому керівнику Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз, професору Макаренку М. П.». *Офіційний сайт міста Одеса*. 2018. 11 трав.  
URL: <https://omr.gov.ua/ua/acts/mayor/106634/>
- [9] Криміналістичні реєстраційно-довідкові й судово-експертні установи Міністерства внутрішніх справ та Міністерства юстиції Російської імперії (1889–1917 рр.). : у 2 кн. / авт. кол. : М. Г. Вербенський, С. І. Гирько, Т. О. Проценко, В. М. Чисніков, Т. А. Плуатар, І. Е. Нікітіна, С. Г. Лаптев. Київ ; Харків : ДНДІ МВС України, 2013. Кн. 2. 602 с.
- [10] Відкриття меморіальної дошки. *ОНДІСЕ*. 2018. 25 черв.  
URL: <http://ondise.minjust.gov.ua/u/0/page/78/>

Стаття надійшла до редакції 07.02.2024

**V. Chysnikov,**

*Dr. Sc. (Law), Associate Professor,*

*Chief Researcher*

*Department of Scientific and Information  
and Editorial and Publishing Activities,*

*State Research Institute,*

*MIA of Ukraine*

4-A Yevhena Hutsala Prov., Kyiv, 01011, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2020-7298>

email: [vchisnikov@ukr.net](mailto:vchisnikov@ukr.net)

phone: +38(097)736-21-00

**PROFESSOR M. P. MAKARENKO (1874–1945) –  
ONE OF THE PIONEERS OF THE ESTABLISHMENT  
AND DEVELOPMENT OF UKRAINIAN CRIMINAL SCIENCES  
(to 150th anniversary)**

**Abstract.** The life path and creative activity of the famous criminologist, professor, one of the pioneers of the formation and development of Ukrainian criminology, Mykola Prokopovich Makarenko (1874–1945), who will celebrate his 150th birthday in 2024, are highlighted. He was the first director of the Odesa Institute of Forensic Science (now the Odesa Scientific Research Institute of Forensic Science of the Ministry of Justice of Ukraine), holding this position from 1925 to 1938. Works of M. P. Makarenko: “Cabinets of Scientific Forensic Science” (1922); “Techniques of Investigating Criminals: A Practical Guide for Judicial Workers” (1925), “Investigation of Poisoning Cases” (1934); “Case of Citizen Petr Tereshchuk” (1937); “The case of Ch-ko” (1937); “Murder of citizen Z.” (1937); “A rare case of suicide” (1938), etc.

**Keywords:** M. P. Makarenko; founders of forensic science; Odesa Research Institute of Forensic Expertise; 1st congress of managers of offices of scientific and forensic examination (1915); crime investigation technique; history of criminology.